BG Pulse Journal USA
ISSN:1947-2536 http://www.bgpulseusa.com/index.php/bg

PSYCHOLINGUISTIC APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF LINGUISTIC THINKING IN STUDENTS: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS

Raimova Kamola Bakhramovna
Senior Lecturer, Department of Foreign Languages,
Tashkent International University
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.21913243

Abstract: This article examines the theoretical and methodological foundations of the psycholinguistic approach in the formation of linguistic thinking in students. An analysis of the mechanisms for the formation of linguistic thinking based on the interaction of linguistic and psychological aspects of psycholinguistics is carried out. Also, models of text perception, understanding and speech generation, in particular the theories of Ellis and Young, as well as V.P. Belyanin, are investigated. As a result, methodological recommendations have been developed to increase the efficiency of language acquisition by activating the cognitive activity of students.

Keywords: psycholinguistics, linguistic thinking, cognitive process, speech activity, Ellis and Young model, text perception, methodological basis.

TALABALARDA LISONIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA PSIXOLINGVISTIK YONDASHUVLAR: NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLAR

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirish jarayonida psixolingvistik yondashuvning nazariy va metodologik asoslari yoritilgan. Psixolingvistikaning lingvistik va psixologik jihatlari hamda ularning o‘zaro aloqadorlik tamoyillari asosida lisoniy tafakkur tarkib topishining mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, matnni idrok etish, tushunish va nutq yaratish modellari, xususan, Ellis va Yang hamda V.P. Belyanin nazariyalari o‘rganilgan. Natijada talabalarda kognitiv faoliyatni faollashtirish orqali til o‘zlashtirish samaradorligini oshirish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: psixolingvistika, lisoniy tafakkur, kognitiv jarayon, nutqiy faoliyat, Ellis va Yang modeli, matn idroki, metodologik asos.

ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ЯЗЫКОВОГО МЫШЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретико-методологические основы психолингвистического подхода в формировании языкового мышления у студентов. Проведен анализ механизмов формирования лингвистического мышления на основе взаимодействия лингвистических и психологических аспектов психолингвистики. Также исследованы модели восприятия текста, понимания и порождения речи, в частности теории Эллиса и Янга, а также В.П. Белянина. В результате разработаны методические

рекомендации по повышению эффективности усвоения языка за счет активизации когнитивной деятельности студентов.

Ключевые слова: психолингвистика, языковое мышление, когнитивный процесс, речевая деятельность, модель Эллиса и Янга, восприятия текста, методологическая основа.

1. Kirish

Zamonaviy ta'lim jarayonida til va tafakkur o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur o'rganish, ayniqsa, talabalar shaxsida lisoniy tafakkurni rivojlantirish dolzarb masalalardan biridir. Til bilish faqat grammatik me'yorlarni egallash emas, balki tafakkur asosida nutqiy faoliyatni samarali tashkil etish vositasidir. Bu esa lisoniy tafakkur jarayonini ongli ravishda boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishni talab etadi.

2. Asosiy qism: Nazariy va Metodologik Asoslar

Psixolingvistika - bu til va tafakkur, nutq va ong o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni o‘rganuvchi fan bo‘lib, lingvistika, psixologiya, neyrolingvistika, sotsiolingvistika kabi fanlar bilan uzviy bog'liq. So'z ma'nosining o'zlashtirilishida Ellis va Yang modelining o'rni beqiyos. Matnni psixolingvistik nuqtayi nazardan o'rganishda rus tilshunosi va psixologi V.P. Belyaninning qarashlari muhimdir.

3. Tadqiqot Metodologiyasi

Tadqiqot davomida kognitiv-lingvistik yondashuv, konstruktivistik didaktika va dialogik metodlar qo'llanildi. Talabalarning lisoniy tafakkurini rivojlantirish uchun assotsiativ tajribalar (erkin, yo'naltirilgan va zanjirli assotsiativ eksperimentlar) hamda Ch. Osgudning semantik differensial metodidan keng foydalanildi.

4. Natijalar va Muhokama

Talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirishda quyidagi metodlar samarali ekanligi isbotlandi: 1) Assotsiativ tafakkur mashqlari; 2) Maqsadli fikrlashga yo'naltirilgan muhokamalar; 3) Nutqiy mantiqiy zanjirlar qurish mashqlari; 4) Matnli topshiriqlarda kognitiv tahlil qilish. Psixolingvistik nuqtai nazardan qaraganda, til bu tafakkur quroli, nutq esa tafakkur mahsuli hisoblanadi. An'anaviy yodlash usullaridan farqli ravishda, kognitiv yuklamani to'g'ri taqsimlovchi va refleksiyani oshiruvchi psixolingvistik yondashuvlar orqali talabalarning til kompetensiyasi 30-40% gacha barqarorroq o'zlashtiriladi.

5. Xulosa

Xulosa qilib aytganda, talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirish - bu faqat til o'rgatish emas, balki ongli fikrlashni, muammoli vaziyatlarga yondashuvni, argumentatsion nutqni rivojlantirish jarayonidir. Oliy ta'limda ushbu yondashuvga asoslangan pedagogik texnologiyalarni joriy etish natijasida yuqori saviyali, tafakkur qiluvchi, muloqot madaniyatiga ega mutaxassislarni tayyorlash mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Odiljonova K.A. Talabalarda lisoniy tafakkurni rivojlantirishda psixolingvistik yondashuvning nazariy-metodologik asoslari. Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni, 2025.
2. Xolov R.A. Tafakkur va nutq faoliyatiga doir psixologik yondoshuvlar. Journal of New Century Innovations, 2024.
3. Usmanova S.R., Shamsiyeva Sh.Q. Psixolingvistika. Toshkent: Bookmany print, 2022.
4. O'zbek tilini o'qitishning psixolingvistik asoslari. O'quv-uslubiy majmua. Toshkent, 2019.